

**MAGYARORSZÁGI
MUNKAPIAC
2022**

BAKÓ TAMÁS & LAKATOS JUDIT

Gazdasági környezet
Foglalkoztatás
Munkanélküliség
Munkaerő-kínálat és -kereslet
Keresetek, munkajövedelem

1. 2022-ben a foglalkoztatási ráta és a foglalkoztatottak létszáma a kedvezőtlen gazdasági hatások ellenére is tovább nőtt. A 15–64 éves korosztályra számított foglalkoztatási ráta 4,6 százalékponttal haladta meg az Európai Unió megfelelő mutatóját.

2. A foglalkoztatottak létszáma a 2021 évihez viszonyítva nőtt az elsődleges hazai munkaerőpiacon, míg csökkent a közfoglalkoztatás keretében dolgozóké, és újra többen vállaltak munkát külföldön is.

3. 2022-ben a jelentősebb létszámot foglalkoztató nemzetgazdasági ágak közül a legnagyobb létszámnövekedés a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban következett be, ahol így az összes foglalkoztatotti létszám közelített a koronavírus-járvány előttihez.

4. A járvány idején széles körben alkalmazott home office típusú munkavégzés kiterjedtsége a járvány előtti szinten állandósult. 2022-ben a foglalkoztatottak 7,2 százaléka dolgozott legalább a munkaideje egy részében otthonról.

5. Érdemben nőtt a nyugdíj mellett dolgozók száma: a munkaerőhiány enyhítésére az elmúlt évtizedekben több – ezt közvetlenül vagy közvetve segíteni hivatott – intézkedés is született, aminek eredményeként 2022-ben éves átlagban már 134 ezer nyugdíjas dolgozott.

6. Egyre nagyobb szükség van külső munkaerőforrások bevonására is a hazai munkaerőforrás elégtelensége következtében. A járványhelyzet miatti átmeneti létszámcsökkenés után 2022-ben éves átlagban már 81 ezer külföldi állampolgárságú munkavállalót foglalkoztattak a munkáltatók.

7. 2022-ben tovább csökkent a munkanélküliek száma párhuzamosan a foglalkoztatottak létszámának növekedésével. 176,3 ezres létszámuk 10 százalékkal alacsonyabb volt az előző évinél, a munkanélküliségi ráta pedig 4,1 százalékról 3,6 százalékra mérséklődött, ami 2,6 százalékponttal volt alacsonyabb az uniós átlagnál. Az ILO-fogalom szerinti munkanélküliek számához hasonló ütemben csökkent a regisztrált álláskeresőké is, és az állományon belül tovább nőtt a pénzbeli juttatásban részesülők aránya.

8. Tovább csökkent a potenciális munkaerő-tartalékot jelentő munkanélküliek és dolgozni szándékozó inaktívok száma, miközben az előző évinél 20 százalékkal több üres vagy a közeljövőben megüresedő álláshelyet jelentettek a munkáltatók

9. A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó keresete – részben a választási évre időzített kormányzati intézkedések, így a minimálbér-emelés és egy sor ágazati bérkiigazítás eredményeként – 2022-ben kiugró ütemben, 17,4 százalékkal 500 ezer forintra nőtt, ami az utóbbi két évtized legmagasabb nominális növekedését jelentette. Bár az év egészét tekintve a reálkereset 2,5 százalékkal emelkedett, az infláció ütemének felgyorsulása miatt a havi reálkereseti index szeptembertől már negatívba fordult.

GAZDASÁGI KÖRNYEZET

Az energia-és nyersanyagársokk miatt 2022-ben a globális GDP volumenváltozása 3,4 százalékos volt, szemben a 2021. évi 6,2 százalékkal. A magyar gazdasági folyamatokat 2022-ben jelentős részben a koronavírus-járvány utáni gyors helyreállítás okozta szűk kapacitások, valamint Oroszország Ukrajna elleni háborúja befolyásolta. Noha az év egészét tekintve a vártnál magasabb, 4,6 százalékos volt a GDP növekedése, az év második felétől jelentősen mérséklődött a gazdasági teljesítmény, és az év végére már technikai recesszió alakult ki. Érdekes azt is megemlíteni, hogy 2022-ben igen jelentős cserearányromlás következett be, melynek következtében az ország reáljövedelme csak kismértékben változott, miközben a GDP volumene lényegesen nagyobb mértékben nőtt. Az év eleji egyszeri transzfereknek (13. havi nyugdíj, szja-visszatérítés) köszönhetően az év első felében jelentkező erős belső kereslet megkönnyítette a cégek számára a meredeken emelkedő energia- és nyersanyagárak okozta költségnövekedés áthárítását a fogyasztókra. Az euroövezet és a régió szintjét is meghaladó infláció a monetáris politika szigorítását, valamint a költségvetés stabilizálását célzó intézkedések (például a kata-szabályok szigorítása, ágazati különadók, a rezsicsökkentés szűkítése) meghozatalát eredményezte. Mindazonáltal a kedvezőtlenebbé váló gazdasági környezet még nem érezte a hatását 2022-ben a munkapiacra.

FOGLALKOZTATÁS

A világgazdaságot 2022-ben ért újabb sokk¹ a hazai foglalkoztatás főbb számait érdemben nem befolyásolta. A foglalkoztatotti létszám, amely lényegében

már 2021-ben elérte a járvány előtti szintet, a növekvő munkaerő-keresletnek köszönhetően 2022-ben tovább nőtt. Éves átlagban 2022-ben már 4695,6 ezren minősültek foglalkoztatottnak a KSH munkaerő-felmérésének kritériumai szerint,² mintegy 60 ezer fővel többen, mint egy évvel korábban.

A 15–64 évesekre számolt foglalkoztatási ráta 74,4 százalékra nőtt, ami 1,3 százalékponttal magasabb volt a 2021. évinél, a javuláshoz azonban az is hozzájárult, hogy folytatódott a mutató bázisát jelentő megfelelő korú népesség létszámcsökkenése. Ezzel az értékkel uniós összehasonlításban Magyarország jelenleg a közepesenél jobb foglalkoztatási rátával rendelkező országok közé tartozik. 2022-ben a 15–64 évesekre számított hazai foglalkoztatási ráta 4,6 százalékponttal haladta meg az uniós átlagot, és a visegrádi négyek közül a foglalkoztatottság szintje csak Csehországban volt ennél magasabb.

2022-ben a férfiak 78,8 százalékos foglalkoztatási rátája 4,1 százalékponttal, a nők 69,9 százalékos rátája pedig 5,0 százalékponttal haladta meg az uniós átlagot. Az unió valamennyi tagországában magasabb a férfiak foglalkoztatási rátája a nőkéénél, Magyarországon ez a különbség 8,9 százalékpont volt, ami némileg kisebb az uniót jellemző átlagos értéknél.³ A két nem foglalkoztatási aránya közti különbség 2022-ben valamelyest csökkent. A nőkre jellemző alacsonyabb foglalkoztatási ráta hátterében elsődlegesen a hagyományos női szerepvállalás – családi kötelezettségek, gyermek- és idősgondozás – áll. Ezt jelzi, hogy a gyermeket nevelő nők foglalkoztatási rátája a gyermekek számának növekedésével párhuzamosan csökken. Amíg a gyermektelen nők 74,6 százaléka, addig a három vagy több gyermeket nevelőknek csak 47,2 százaléka volt foglalkoztatott

¹ Az ukrán–oros háború és ennek gazdasági következményei.

² Végeztek a referenciahétén legalább egy óra jövedelemszerző munkát, vagy volt olyan jövedelemszerző tevékenységük, munkájuk, amelytől csak ideiglenesen voltak távol. 2021-től a gyed, gyes mellett dolgozókon túl azok a – korábban inaktívnak vagy munkanélkülinek számító – személyek is foglalkoztatottnak minősülnek, akik a gyermekgondozási ellátás igénybevétele előtt dolgoztak, a távollét idején pénzbeli juttatásban része-

sülnek, és az ellátás igénybevételét követően visszatérhetnek korábbi munkahelyükre. A KSH-adatbázisokban a foglalkoztatási idősorokat 2009-ig ennek a fogalomnak megfelelően visszadolgozták.

³ Az uniós tagországokat ebben a tekintetben is a szélsőségek jellemzik, a legnagyobb, 19 százalékpontos különbség Görögország esetében volt, míg a balti államokban és Finnországban ez az különbség 1 százalékpontot sem érte el.

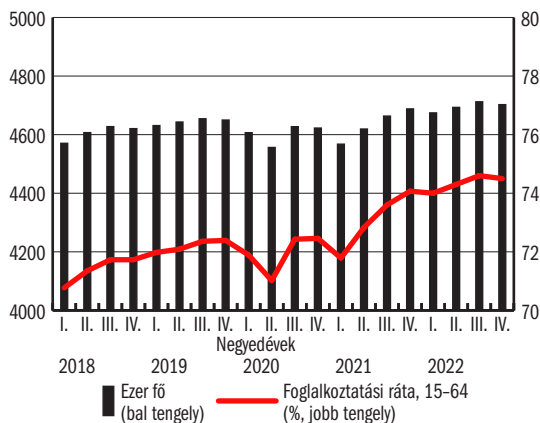
2022-ben. A nemenkénti eltéréshez emellett hozzájárult az is, hogy a 40 év jogosultsági időt szerzett nők élhetnek – és jelentős arányban élnek is – a nyugdíjba vonulási koredvezményrel.

A foglalkoztatottság éven belüli alakulása újra a szokásos mintát követte, azaz legkevesebben az év első, míg legtöbbször a szezonális munkaerő iránti igény következtében az év harmadik negyedévében dolgoztak (ekkor 4712,2 ezren), amit az év utolsó negyedévében enyhe létszámcsökkenés követett (1. ábra).

A foglalkoztatottak létszámnövekedése a hazai elsődleges munkaerőpiacon következett be, amelyet 2022-ben már 4 millió 527 ezres létszám jellemezett (1. táblázat). A koronavírus-járvány okozta átmeneti megtorpanás, illetve visszarendeződés után újra nőtt a külföldön munkát vállaló magyarok száma (13 ezerrel 93 ezer főre),⁴ míg a másodlagos munkaerőpiacon, a közfoglalkoztatási programok keretében az előző

évinél 12 ezer fővel kevesebben, éves átlagban már csak 75 ezren dolgoztak.

1. ábra: A foglalkoztatottak számának és a 15–64 évesek foglalkoztatási rátájának alakulása

Forrás: KSH MEF.

1. táblázat: A foglalkoztatottak létszámának alakulása néhány fontosabb ismérv szerint

Megnevezés	Foglalkoztatottak száma (ezer fő)			Változás 2021/2020	
	2020	2021	2022	ezer fő	százalék
Összesen	4603,2	4634,6	4695,6	61,0	101,3
Nem					
Férfi	2462,1	2471,8	2492,0	20,2	100,8
Nő	2141,2	2162,8	2203,5	40,7	101,9
Típus					
Belföldi elsődleges munkaerőpiac	4409,3	4467,4	4527,4	60,0	101,3
Közfoglalkoztatás	92,1	86,7	75,0	-11,7	86,5
Külföldi telephely	101,8	80,5	93,1	12,6	115,7
Régió					
Budapest	878,4	872,5	888,5	16,0	101,8
Pest	644,3	658,4	671,5	13,1	102,0
Közép-Dunántúl	519,3	526,2	534,3	8,1	101,5
Nyugat-Dunántúl	498,6	502,3	503,0	0,7	100,1
Dél-Dunántúl	373,6	377,6	383,7	6,1	101,6
Észak-Magyarország	483,2	478,7	488,8	10,1	102,1
Észak-Alföld	640,7	645,9	653,9	8,0	101,2
Dél-Alföld	565,1	572,9	571,9	-1,0	99,8
Státus					
Alkalmazott	4056,6	4057,7	4106,2	48,5	101,2
Társas vállalkozás, szervezet tagja	180,1	154,5	152,0	-2,5	98,4
Vállalkozó, önálló és segítő családtag	362,5	421,1	436,4	15,3	103,6

Forrás: KSH MEF.

⁴ A munkaerő-felmérés csak azokat veszi számba külföldön dolgozóként, akikről Magyarországon élő háztartásuk adatot szolgáltat.

A régiók közül egyedül a Dél-Alföldön csökkent a foglalkoztatottak száma, míg a legnagyobb javulás a legkedvezőtlenebb helyzetű Észak-Magyarország régióban volt. A vármegyeszintű területi különbségek továbbra is igen jelentősek, két szélső értéket képviselő Budapest és Somogy vármegye foglalkoztatási rátája közti különbség 2022-ben 12 százalékpont volt. Az foglalkoztatási ráta átlagosnál nagyobb javulása Jász-Nagykun-Szolnokra, Nógrádra és Baranyára volt jellemző, míg némi csökkenés jellemezte Vas és Békés vármegyét.

A foglalkoztatottak több mint 87 százaléka alkalmazásban álló volt 2022-ben, ami 1,3 százalékos növekedésnek felelt meg. A társas vállalkozások tagjainak száma stagnált, míg az egyéni vállalkozók és segítő családtagjaiké éves szinten annak ellenére is enyhén nőtt, hogy a kata szabályainak 2022. szeptemberi váratlan és drasztikus szigorítása sokakat kényszerített a vállalkozásuk létjogosultságának újrarendelésére.⁵

A jelentősebb létszámot foglalkoztató nemzetgazdasági ágak közül a legnagyobb létszámnövekedés a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban következett be, ahol így az összes foglalkoztatotti létszám közelített a koronavírus-járvány előttihez, ezen belül az alkalmazásban állóké pedig már némileg meghaladta azt. Az átlagosnál nagyobb létszámnövekedés jellemezte többek között a kereskedelmet és az építőipart is, míg a feldolgozóiparban közel annyian dolgoztak 2022-ben, mint 2021-ben.

A foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti összetétele, döntően a demográfiai cserének köszönhetően folyamatosan javul, de a formális végzettség mögött álló tudással és főleg az iskolarendszer adaptivitást növelő szerepével továbbra is elégedetlenek a munkáltatók.

A hazai foglalkoztatás egyik sajátossága, hogy az jellemzően teljes munkaidős foglalkoztatást jelent.

A részmunkaidőben dolgozók aránya 2022-ben is mindössze 5,1 százalék volt, ami némileg elmaradt még az előző évi aránytól is. Annak ellenére, hogy a részmunkaidős foglalkoztatás segíti a munkavállalói és a családi szerepkör jobb összehangolását, a nőknek is mindössze 7,1 százaléka dolgozott ebben a formában. A részmunkaidő az átlagosnál jóval jellemzőbb – nemtől függetlenül – az idősebb, gyakran már nyugdíjuk mellett munkát vállalókra, illetve a tanulmányaik mellett dolgozó fiatalokra.

Mivel a koronavírus-járvány a foglalkoztatottak széles rétege számára megtapasztalhatóvá tette a távmunkát,⁶ és annak hatékonyságát a munkáltatók is megfelelőnek ítélték, az ilyen típusú munkavégzés elterjedtsége jóval a járvány előtti szint felett stabilizálódott, és jelenik meg mint lehetőség egyre több álláshirdetésben is. A *home office* formában (is) dolgozók aránya a 2020. évi kiugróan magas érték után 7–8 százalék körüli szinten állandósult, 2022-ben átlagosan 7,2 százaléknak felelt meg, ami azonban már jellemzően hibrid formát, azaz a bejárás és az otthoni munkavégzés kombinációját jelentette. Az otthoni munkát végzők körében felülreprezentáltak a 30–49 évesek, illetve a felsőfokú végzettségűek. Ez utóbbi nem független az, hogy ez a munkarend a fővárosban a legelterjedtebb, 2022-ben az itt élő foglalkoztatottak több mint kéttizede dolgozott legalább munkaidejének egy részében *home office* formában.

A 2010-es évek végétől a munkáltatók számára egyre nagyobb problémát jelentett munkaerőigényük kielégítése a munkaerő-tartalékok kimerülése miatt. Ennek oka részben a demográfiai trendek kedvezőtlen alakulása: az, hogy a munkaerőpiacra belépő korosztályok létszáma jóval elmarad a kilépő korosztályokétól. Ezt korábban részben ellensúlyozni tudta a nyugdíjkorhatár fokozatos emelése, de 2022-ben ez a hatás már nem érvényesült.⁷ A másik, ennél nagyobb súlyú

⁵ Az évközi adatokban a szigorítás hatása azonban érzékelhető, az egyéni vállalkozók száma a második és negyedik negyedév között némileg csökkent.

⁶ Bár az otthoni munkavégzésre a távmunka megnevezést szokás használni, ezt a munkarendtípust a *home office* kifejezés jobban fedi, mivel az otthondolgozás nem feltétlenül jelent egyben

informatikai háttérrel feltételező távmunkát. *Home office*-ban dolgozónak a statisztika azokat tekinti, akik a KSH munkaerő-felmérésében úgy válaszoltak, hogy az elmúlt négy hétben rendszeresen vagy alkalmilag dolgoztak otthonukból is.

⁷ Továbbá változatlanul maradt a nők számára a 40 év munkaviszony utáni nyugdíjba vonulás lehetősége.

tényező a gazdaság szerkezete, az alacsony hozzáadott értékű, élőmunka-igényes ágazatok, területek jelentős – és továbbra is szorgalmazott növekvő – aránya. A strukturális munkaerőhiányhoz emellett nem elhanyagolható mértékben járul hozzá a munkaerőpiaci migráció negatív egyenlege is.

A munkaerőhiány enyhítésére az elmúlt években több olyan intézkedés is született, amely közvetlenül vagy közvetve a munkaerőhiány enyhítését szolgálja. Ezen intézkedések eltérő csoportokat céloznak meg, s emiatt eltérő a hatásfokuk is.

- 2014 óta anélkül lehet akár teljes munkaidőben is dolgozni a gyed mellett, hogy az ellátásról le kellene mondani. Jogszabályba foglalták azt is, hogy a munkát vállaló anyák számára biztosítani kell gyermekük bölcsődei elhelyezését.
- 2020 júliusa óta a nyugdíj melletti munkavállalásból származó jövedelem után a munkavállalóknak nem kell társadalombiztosítási járulékot, a munkáltatóknak pedig a szociális hozzájárulási adót fizetni. Míg korábban a közszférában a munkavégzés esetén a nyugdíj folyósítását szüneteltetni kellett, ezt a korlátozást több lépcsőben részlegesen feloldották.
- 2022 óta a 25 éven aluliak jövedelemadó-mentességet élveznek, ösztönözve ezzel a fiatalokat, hogy akár a tanulmányaikkal párhuzamosan, de minél nagyobb arányban vállaljanak munkát.
- Több olyan rendelkezés is született, amely megkönnyítette a munkáltatók számára a külföldi munkavállalók foglalkoztatását.
- A közfoglalkoztatás létszámkeretének folyamatos szűkítésével és a mesterségesen alacsonyan tartott közfoglalkoztatási bérekkel részben szintén az elsődleges munkaerőpiac létszámgigényének kielégítését kívánják elősegíteni.

A potenciálisan érintettek nagy száma miatt hatásában a legfontosabbak a nyugdíjasokra vonatkozó intézkedések voltak, amelyek hozzájárultak ahhoz (természetesen nem függetlenül az olyan egyéb tényezőktől, mint a nyugdíjak értékvesztése, az átlag- és a medián-nyugdíj közötti távolság növekedése, illetve a munkáltatók növekvő létszámgigénye), hogy nőtt a nyugdíj mellett dolgozók száma. 2022-ben éves átlagban számuk már elérte a 130 ezer főt, míg öt évvel korábban – az alacsonyabb nyugdíjba vonulási életkor ellenére is – még csak 94,4 ezer öregségi nyugdíjas minősült foglalkoztatottnak (2. táblázat).⁸ Érettségit nem adó szakmai végzettséggel minden 5. foglalkoztatott nyugdíjas (mintegy 30 ezer fő) rendelkezett 2022-ben, így ők aligha tudtak érdemben enyhíteni a feldolgozóipar munkaerőgondjain. Az iskolai végzettség szerinti megoszlással összhangban a foglalkoztatott nyugdíjasok 22 százaléka a FEOR 2. főcsoportba tartozott (felsőfokú végzettség önálló alkalmazását igénylő munkakör), 18 százalékuk pedig szolgáltatási jellegű foglalkozást folytatott. A foglalkoztatási szerkezethez hasonlóan a foglalkoztatotti státus szerinti megoszlás tekintetében is jelentősen különböznek a foglalkoztatott nyugdíjasok a teljes foglalkoztatotti sokaságtól. Mivel a nyugdíj mellett kedvező adózási konstrukcióval lehet vállalkozóként dolgozni, élve ezzel a lehetőséggel, 2022-ben három nyugdíjas foglalkoztatottból egy egyéni vagy társas vállalkozóként dolgozott.

Gyermekegondozási ellátás igénybevétele mellett közel 30 ezren dolgoztak ténylegesen is 2022-ben. Ez a nagyságrend 2019 óta – a 2020. évi koronavírus-járvány miatti enyhe csökkenéstől eltekintve – nagyjából állandó. Az ellátás mellett dolgozók iskolai végzettség szerinti megoszlása nem tér el lényegesen a teljes női foglalkoztatotti sokaságra jellemző arányoktól (3. táblázat).

⁸ Az átlag valószínűleg ennél magasabb érintett létszámot takar, mivel a nyugdíjasokat sok esetben csak meghatározott időszakokra alkalmazzák.

2. táblázat: Az öregségi nyugdíjban részesülő foglalkoztatottak létszáma, néhány fontosabb ismerv szerint, 2022 (fő)

Megnevezés	15-64 éves			65-74 éves			Összesen		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
Összesen	983	30 843	31 826	56 687	45 525	102 212	57 670	76 368	134 039
A foglalkoztatás típusa									
Teljes munkaidős	656	16 475	17 131	38 041	20 501	58 542	38 697	36 975	75 673
Részmunkaidős	327	14 369	14 696	18 646	25 024	43 670	18 973	39 393	58 366
Iskolai végzettség									
Legfeljebb alapfokú	25	2 375	2 400	4 193	3 481	7 674	4 218	5 856	10 074
Középfokú érettség nélkül, szakmai végzettséggel	393	6 926	7 319	17 305	5 751	23 056	17 698	12 677	30 375
Középfokú érettségivel	320	14 896	15 216	13 723	16 593	30 316	14 043	31 489	45 532
Felsőfokú	245	6 647	6 891	21 466	19 700	41 166	21 711	26 347	48 058
FEOR-besorolás									
FEOR 1	114	800	913	4 553	1 949	6 501	4 666	2 748	7 415
FEOR 2	80	4 464	4 544	12 902	11 429	24 331	12 982	15 893	28 876
FEOR 3	..	6 557	6 557	5 313	10 463	15 776	5 313	17 020	22 333
FEOR 4	20	3 418	3 439	975	4 239	5 215	996	7 658	8 653
FEOR 5	107	7 022	7 129	8 616	8 311	16 927	8 723	15 333	24 056
FEOR 6	79	397	476	3 924	1 776	5 699	4 002	2 173	6 176
FEOR 7	222	567	790	7 584	639	8 222	7 806	1 206	9 012
FEOR 8	361	3 320	3 680	8 680	1 736	10 416	9 041	5 055	14 096
FEOR 9	..	4 297	4 297	4 084	4 984	9 069	4 084	9 281	13 366
Státus									
Alkalmazott	693	25 754	26 447	33 888	29 751	63 639	34 581	55 505	90 086
Társas vállalkozás tagja	57	1 856	1 913	8 479	4 111	12 591	8 536	5 967	14 504
Önálló	233	2 868	3 101	13 736	9 987	23 723	13 969	12 855	26 824
Segítő családtag	..	366	366	584	1 676	2 260	584	2 042	2 626

Forrás: KSH MEF.

3. táblázat: A gyermekgondozási ellátás mellett ténylegesen dolgozók létszáma iskolai végzettség szerint, 2018-2022 (fő)

Megnevezés	2018	2019	2020	2021	2022
Legfeljebb alapfokú	2 205	2 242	1 766	2 485	2 526
Középfokú érettség nélkül, szakmai végzettséggel	4 116	5 316	3 878	4 235	4 524
Középfokú érettségivel	6 135	8 373	7 855	8 873	10 055
Felsőfokú	8 662	12 101	11 661	14 050	12 572
Összesen	21 119	28 032	25 160	29 643	29 678

Forrás: KSH MEF.

A nappali tagozatos tanulmányaik mellett dolgozók létszámát az adatok forrását jelentő a KSH munka-

⁹ Ennek egyik oka, hasonlóan a nyugdíj mellett foglalkoztatottaknál leírtakhoz, az átlag- és az érintett létszám közötti viszony, a másik a felvétel proxy jellege, így az, hogy helyettük munkavégzésük tényével nem feltétlenül tisztában levő felnőtt családtagjuk is válaszolhat.

erő-felmérése valószínűleg nem tükrözi pontosan (alulbecsüli), legalábbis erre enged következtetni az iskolaszövetkezetek adatközlésével való összevetés,⁹ viszont kielégítően jelzi annak időbeli alakulását – ami erősen függ a gazdaság aktuális munkaerőigényétől –, illetve annak szezonális sajátosságát (4. táblázat).

A hazai munkaerőforrás elégtelensége miatt egyre nagyobb szükség van külső munkaerőforrások bevonására is. A járványhelyzet miatti átmeneti létszámcsökkenés után 2022-ben éves átlagban már 81 ezer külföldi állampolgárságú munkavállalót, az előző évinél közel egyharmaddal többet foglalkoztattak a munkáltatók. A legtöbben 24,5 ezren Ukrajnából érkeztek, ami bár önmagában jelentős, 24 százalékos növekedés az előző évihez képest, de a háború miatt hazájukat elhagyók számához képest ez nem kiugró érték, és 2022-ben az ukránoknak az összes külföldi munka-

vállalón belüli aránya is elmaradt az előző évitől. Az ukránok után a legtöbb munkavállaló Romániából, illetve Szlovákiából érkezett, létszámuk közel 8–8 ezer körüli. Bár összességében létszámuk még nem jelentős, de igen dinamikus növekedést mutat a fejlődő országokból (például Fülöp-szigetek, Indonézia, Vietnám, Pakisztán, Mongólia) érkező dolgozóké, amit elősegít az, hogy esetükben is könnyítettek a munkavállalási engedély megszerzésének szabályain.

4. táblázat: Nappali tagozatos tanulmányai mellett dolgozók létszámának időbeli alakulása (fő)

Időszak	Férfi	Nő	Összesen
2018	9 966	13 276	23 242
2019	9 596	15 132	24 728
2020	7 598	11 924	19 522
2021	10 965	12 222	23 187
2022	14 041	12 959	27 000
2022			
1. negyedév	12 196	12 990	25 186
2. negyedév	12 480	13 329	25 809
3. negyedév	16 783	15 728	32 511
4. negyedév	14 705	9 790	24 495

Forrás: KSH MEF.

A foglalkoztatás sajátos formája a közfoglalkoztatás, amely az elsődleges munkaerőpiacról tartósan kiszakadó, jellemzően az ország munkaerőpiaci szempontból leghátrányosabb helyzetű területein élőknek kíván értéket teremteni, így a társadalom által is elismert munkát kínálni, amiért cserébe az érintettek alacsony, de biztos jövedelemhez juthattak. A 2010-es évek végétől a gazdaság növekvő munkaerőigénye az alacsony képzettségűeknek is segítette az elsődleges munkaerőpiacra történő tömeges belépést, amit még a piaci és a mesterségesen alacsonyan tartott közfoglalkoztatási bérek közötti növekvő távolsága is ösztönözött. A közfoglalkoztatottak létszámának csökkenése 2022-ben is folytatódott, míg a közfoglalkoztatásért felelős Belügyminisztérium adatai szerint 2019-ben éves átlagban 106,2 ezren, 2020-ban 92,5 ezren, 2021-ben 87 ezren, 2022-ben pedig már csak 75 ezren dolgoztak ebben a formában. A közfoglalkoztatottak között fokozatosan többségbe kerültek a nők, mi-

vel a gyermekek vagy a háztartásukban élő idősök ellátása gyakran csak úgy lehetséges, ha az érintettek helyben jutnak munkához, még ha az a munka rosszul fizetett is. A férfiak közül jellemzően csak a teljesen képzetlenek vagy munkahelyi beilleszkedési problémával küzdők ragadtak bent a közfoglalkoztatásban. A közfoglalkoztatásra erős területi koncentráció a jellemző, az érintettek több mint fele 2022 végén is Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, illetve Hajdú-Bihar vármegyék valamelyikében, azoknak is jellemzően a hátrányos helyzetű kistérségeiben élt.

MUNKANÉLKÜLISÉG

2022-ben a foglalkoztatottak létszámának növekedésével párhuzamosan tovább csökkent a munkanélkülieké. A 176,3 ezres létszám 10 százalékkal alacsonyabb volt az előző évinél, a munkanélküiségi ráta pedig 4,1 százalékról 3,6 százalékra mérséklődött. Uniós összehasonlításban a magyar munkanélküiségi ráta a közösségi 6,2 százalékhöz képest alacsonynak számít, 2022-ben mindössze öt tagország munkanélküiségi rátája volt jobb a magyar mutatónál. Kedvező munkaerőpiaci helyzet esetén az inaktívak egy része is munkakeresővé válik, ami némileg lassíthatta 2022-ben a munkanélküiség csökkenésének ütemét. A nők munkanélküiségi rátája egy év alatt közel egy százalékponttal mérséklődött, ezzel visszaállt a 2019. évi 3,5 százalékos szintre. A férfiak munkanélküiségi rátája 3,9 százalékról 3,7 százalékra változott. A férfiak esetében érdemben nőtt a képzetlenek aránya az összes munkanélkülin belül. Mivel a munkanélküli-státusba történő beáramlás 2020-ban a korábbi éveket jellemzőnél jóval intenzívebb volt, átmenetileg csökkent a tartósan munkanélküliek aránya, és rövidült a munkanélküliként eltöltött idő átlagos hossza is. 2021-ben újra nőtt a tartósan munkanélküliek aránya és ezzel együtt a munkanélküliként eltöltött idő hossza is, és ez még erőteljesebben jellemezte a 2022 évet, amikor közel minden harmadik munkanélküli újra tartós munkanélkülinek számított (2. ábra).

2. ábra: A tartósan munkanélküliek munkakeresésének átlagos hossza (jobb tengely) és aránya az összes munkanélkülin belül (bal tengely)

Forrás: KSH MEF.

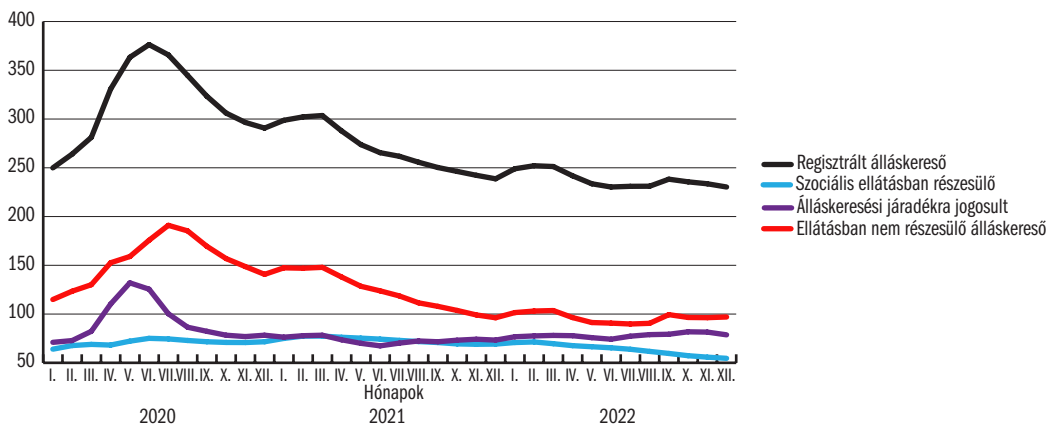
Továbbra is a 15–24 évesek munkanélküliségi rátája a legmagasabb – 2022-ben csaknem minden ötödik munkanélküli közülük került ki –, viszont az álláshelyi kínálat bővülése miatt a járványt megelőző évek értékére, 10,6 százalékra csökkent. A legjobb munka-

vállalási korúnak számító, 25–54 éves korosztály munkanélküliségi rátája is mérséklődött 2021-hez képest, ezzel szemben az idősebb korosztályé (55–64 éveseké) – akik gyakran már nyugdíj mellett szeretnének kereső tevékenységet folytatni, illetve akik állásvesztés esetén nehezebben találnak új munkát – enyhén nőtt.

2022-ben Nyugat-Dunántúl és Észak-Magyarország kivételével (ez utóbbi 6,3 százalékos rátája közel 2 százalékponttal magasabb a járvány előttinél) valamennyi régióban csökkent a munkanélküliségi ráta is az egy évvel korábbihoz képest, és így nagyjából visszaállt a járvány előtti szintre. A munkanélküliségi ráta a vármegyék közül Nógrádban volt a legmagasabb, 8,5 százalék, de Szabolcs-Szatmár-Bereg esetében is 8,4 százalékot ért el, míg a legjobb helyzetű Veszprém vármegyében mindössze 1,3 százaléknak felelt meg.

A munkaerő-felmérés definíciójának megfelelő munkanélküliek és a nyilvántartott álláskeresők létszáma a járvány időszakát jellemző széttartás után 2022-ben már újra hasonlóan mozgott és a közöttük lévő eltérés is stabilizálódott (3. ábra).¹⁰

3. ábra: A regisztrált álláskeresők főbb adatai, 2020–2022

Forrás: NFSZ.munka.hu.

¹⁰ A koronavírus járvány berobbanása után, 2020 márciusától a munkaerőpiaci környezet hirtelen változásának hatására a két mutató közötti – addig is meglévő, de viszonylag stabil – eltérés megnőtt a nyilvántartott álláskeresők számának megugrásával. A létszám alakulása mögött valószínűleg az áll, hogy a járvány miatt munkájukat elvesztők, de álláskeresői járadékra jogosultak

ak egy része átmenetileg az igen beszűkült keresletre való tekintettel regisztráltatta magát álláskeresőként, majd a (továbbra is igen rövid) jogosultsági időszakot követően újra elhelyezkedett. 2021-ben a regisztrált álláskeresők száma az ILO-munkanélküliek létszámánál dinamikusabban mérséklődött, és lényegében visszaállt a 2019. évi szintre.

Az utóbbiak száma 12 százalékkal csökkent egy év alatt, így átlagosan 238,2 ezren voltak a regisztrált álláskeresők. Ezen belül elhelyezkedési járadékban részesülők száma enyhén nőtt, míg foglalkoztatást helyettesítő (szociális) ellátásban részesülőké jelentősen csökkent. Kedvezőtlen tény, hogy a regisztrált álláskeresők közel kétötöde legalább egy éve szerepelt a nyilvántartásokban.

Folyamatosan csökken a foglalkoztatott nélküli háztartásokban élők aránya. 2022-ben a 18–59 évesek 4,6 százaléka, a 0–17 évesek 4,2 százaléka élt ilyen háztartásban, szemben az öt évvel ezelőtti 5,3, illetve 5,5 százalékos aránnyal. Kevésbé kedvező viszont, hogy a területi különbség továbbra is igen jelentős. Míg a fővárosban a 0–17 éves gyermekeknek csak 1,3 százaléka élt aktív kereső nélküli háztartásban, addig Észak-Alföldön ez az arány még 2022-ben is 8,4 százalék volt.

MUNKAERŐ-KÍNÁLAT ÉS -KERESLET

A munkanélküliek, az alulfoglalkoztatottak, a dolgozni szándékozó, de munkát aktívan nem kereső vagy a rendelkezésre állás kritériumát nem teljesítő inaktívak együtt jelentik az úgynevezett potenciális munkaerő-tartalékot. Ebbe a gyűjtő kategóriába 2022-ben átlagosan 285 ezer fő tartozott, ami 71 ezerrel elmaradt az egy évvel korábbtól. A munkaerő-tartalékba tartozók száma a második negyedévben volt a legalacsonyabb, még a járvány előtti szint

sem érte el, amit a harmadik negyedévtől némi növekedés követett.

A potenciális munkaerő-tartalékon belül a legnagyobb csoportot a munkanélküliek jelentették, de bizonyos szint alá egy piacgazdaságban számuk soha nem csökkenthető (illeszkedési munkanélküliség). A korábban a legjelentősebb puffert jelentő csoport, a dolgozni szándékozó inaktívak számának csökkenése is folytatódott, létszámuk 2022-ben mintegy 30 ezerrel elmaradt az előző évitől. Ennek egyik oka, hogy egy részük aktív álláskeresőként a munkanélküliek kategóriájába került át, így továbbra is a munkaerő-piaci tartalék része maradt. Folytatódott az elsődleges munkaerőpiac szempontjából szintén tartaléknak számító közfoglalkoztatottak létszámának csökkenése is, így hosszú távon velük mint érdemi forrással már nem igen lehet számolni, illetve csak abban az esetben, ha helyben sikerül munkahelyet teremteni számukra, mivel jelentős részük éppen a helyben végezhető munka miatt vállalja ezt a foglalkoztatási formát (5. táblázat).

A kereslet és kínálat egyensúlyának lehetőségét rontja az is, hogy a potenciális munkaerő-tartalék területi megoszlása egyenlőtlen, a kedvező munkaerő piaci adottságú nyugat-magyarországi régiókban és Pest megyében a tartalék minimális, míg a tartalék jelentős része továbbra is az ország észak-keleti régióira koncentrálódik

5. táblázat: A potenciális munkaerő-tartalékhoz tartozók létszámának alakulása

Megnevezés	2010	2016	2019	2021	2022	Változás 2022-2010	Változás 2022-2021
						fő	
Foglalkoztatott összesen	3873,8	4482,2	4644,6	4634,6	4695,6	821,8	61,1
Foglalkoztatottból: alulfoglalkoztatott	59,2	50,6	29,1	38,1	20,7	-38,5	-17,4
Foglalkoztatottból: közfoglalkoztatott	72,5	220,9	101,0	87,6	75,0	2,5	-12,6
Munkanélküli	469,1	234,5	158,9	195,7	176,3	-292,8	-19,4
Inaktívból: keres munkát, de nem áll rendelkezésre	10,3	6,9	5,9	9,2	7,8	-2,5	-1,4
Inaktívból: szeretne dolgozni, és rendelkezésre áll	199,6	127,0	105,0	113,3	80,6	-119,0	-32,7

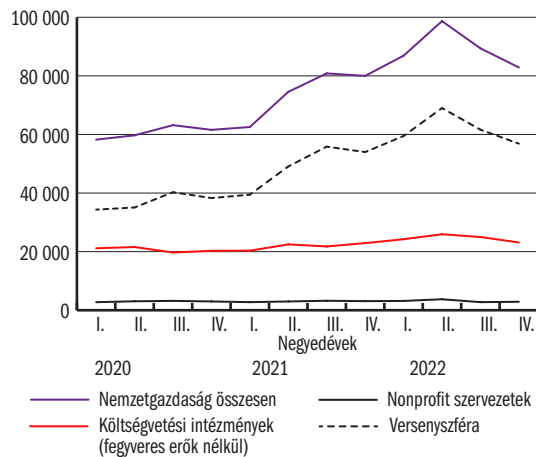
Forrás: KSH MEF.

A járványhelyzet idején a munkahelyek megtartása volt az elsődleges cél, emiatt 2020-ban jelentősen csökkent az üres álláshelyek száma. 2021-ben a gazdaság újraindítását követően ismét nőtt a pótlólagos munkaerő-kereslet, ami 2022 első félévében is tovább folytatódott. Éves szinten a 2021. évinél 20 százalékkal több, 89,5 ezer üres vagy a közeljövőben megüresedő álláshelyről számoltak be a munkáltatók, ami 2,7 százalékos üresszálláshely-arányt jelentett, szemben az előző évi 2,3 százalékkal. Az üres álláshelyek számának és arányának növekedése, ahogy a 2020. évi csökkenés is, szinte kizárólag a versenyszférát érintette. Az üresszálláshely-mutató értéke az adminisztratív szolgáltatások nemzeti gazdasági ágban volt a legmagasabb (5,6 százalék), mivel ide vannak besorolva a főleg a feldolgozóipar számára toborzó munkaerő-közvetítő vállalkozások is. Ezt a permanens létszámhiánnyal küzdő egészségügy, szociális ellátás követte (4,0 százalék), de továbbra is jelentős pótlólagos munkaerő-igény jellemezte az információ, kommunikáció (3,4 százalék) területét is.¹¹

2022 végén az Európai Unióban száz álláshelyre 2,8 betöltésre váró jutott., ami némileg magasabb a hazai 2,5-ös értéknél. A legmagasabb pótlólagos munkaerő-kereslet Ausztriát jellemezte, a legalacsonyabb Bulgáriát és Romániát.

A pótlólagos munkaerő iránti kereslet az éven belül a második negyedév végén érte el maximumát (98,7 ezer álláshellyel), míg a harmadik negyedévtől némileg növekvő kínálat mellett csökkent a kereslet. 2022-ben a gazdasági nehézségek ellenére a vállalkozások igyekeztek elkerülni a dolgozóik elbocsátását, mivel a járvány időszaka bebizonyította, hogy később pótlásuk igen nehéz feladat, viszont visszafogták a munkaerő-felvételt (4. ábra).

4. ábra: A pótlólagos munkaerő iránti kereslet, szektoronként, 2020–2022

Bár a munkaerő-tartalék számszerűen meghaladja az üres álláshelyek számát, a strukturális és területi eltérés miatt ez utóbbiak egy része a potenciális munkaerő-tartalékból hosszú távon sem tölthető be.

KERESETEK, MUNKAJÖVEDELEM

A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó keresete 2022-ben az előző évi 8,9 százalék után kiugró ütemben, 17,4 százalékkal 500 ezer forintra nőtt,¹² ami az utóbbi két évtized legmagasabb nominális növekedését jelentette.¹³ A keresetek ilyen nagyarányú növekedéséhez jelentős mértékben járultak hozzá a választási évre időzített kormányzati intézkedések, így a minimálbér-emelés és egy sor ágazati bérkiigazító intézkedés. A bruttó bér 2022. évi növekedési ütemére – az érintettek nagy száma miatt – a legnagyobb hatása a minimálbérnek, illetve a garantált minimálbérnek volt, az előbbi 19,5 százalékkal 200 ezer forintra, az utóbbi 18,7 százalékkal 260 ezer

¹¹ A közvetítő cégek igényét is figyelembe véve a feldolgozóipar pótlólagos munkaerőigénye mintegy 30 ezer főre becsülhető, de az egészségügy, szociális ágazat esetében is közelíti ez a szám a 10 ezerhez.

¹² 2022-től 2019-ig visszamenően a KSH kereseti adatai az összes munkáltatót tartalmazzák, szemben a korábbi gyakorlattal, amikor a versenyszféra adatai csak a legalább öt főt foglalkozta-

tó szervezetekre terjedtek ki. A jelenlegi megfigyelési kör bruttó kereseti adata mintegy 3 százalékkal alacsonyabb a korábbi vonatkozási kör adatánál, mivel az öt fő alatti szervezetek esetében az átlagbér igen közel áll a mindenkorai minimálbérhez.

¹³ Hasonlóan magas növekedési index utoljára a 2001, 2002 éveket jellemezte.

forintra változott, az előző évi 4–4 százalékos emelés után. Az intézkedés közvetlenül közel 600 ezer teljes munkaidős alkalmazásban álló keresetét érintette, de a kereseti arányok megőrzésének igénye miatt a foglalkoztatottak ennél jóval nagyobb körének bérezésére volt hatással.

Az ágazati bérrendezések 2022. évi legnagyobb nyertesei a rendvédelmi és honvédelmi dolgozók voltak, akiknek illetményét két alkalommal is emelték az év folyamán, és emellett februárban jelentős összegű egyszeri kiegészítő juttatást is kaptak. A kormány és a Magyar Orvosi Kamara között létrejött háromlépcsős bérmegállapodás részeként tovább nőtt az orvosok fizetése, és átlagosan 21 százalékos fizetésemelésben részesültek az egészségügyi szakdolgozók is. Ugyancsak egy több évre szóló bérrendezési megállapodás részeként emelkedett a bírák és ügyészek illetményalapja, a felsőoktatásban dolgozók béremelésébe pedig – az alapítványi és egyházi intézmények mellett – a kormány bevonta az állami fenntartású intézményeket is. A közoktatásban dolgozók szakmai bérpótléka az alapilletmény változatlansága mellett 10 százalékról 20 százalékra változott. 20 százalékos emelésben részesültek a bölcsődei dolgozók, illetve a kulturális munkakörben foglalkoztatottak. Az alkalmazásban állók egyre zsugorodó körét kitevő közfoglalkoztatottak részére megállapított díjazás bruttó összegét január 1-től 85 ezer forintról 100 ezer forintra emelték. Ugyancsak a kormányzati intézkedések sorába tartozik az, hogy újabb csoporttal, a 25 év alattiakkal bővült a személyi adó fizetése alól mentesülők köre, ami hozzájárult ahhoz, hogy a kedvezmények figyelembevételével számított nettó kereset növeke-

dési üteme 0,7 százalékponttal meghaladta a bruttó kereset növekedési ütemét.

A költségvetési szféra jelentős részét érintő intézkedéseknek köszönhetően 2022-ben érdemben szűkült a költségvetés és a versenyszféra közötti korábban jelentősnek mondható kereseti rés, illetve a közfoglalkoztatottak nélkül számolva már az előbbiben volt magasabb a bruttó átlag kereset. A vállalkozásoknál teljes munkaidőben alkalmazásban álló 2 millió 279 ezer fő bruttó havi keresete 2022-ben 501,1 ezer forint volt, 15,7 százalékkal haladva meg az előző évi átlagot, a 672 ezer teljes munkaidős költségvetési dolgozóé pedig az átlagosan 21,1 százalékos emelés eredményeként 496,5 ezer forintra, illetve a 62 ezer közfoglalkoztatottak nélkül számolva 537,9 ezer forintra változott. Jelentősen, 24 százalékkal 499,3 ezer forintra (közfoglalkoztatottak nélkül számolva 515,2 ezer forintra) emelkedett a nonprofit szektorban dolgozók bruttó havi átlagkeresete is, de a dinamikus keresetnövekedésben jelentős szerepe volt annak, hogy több állami egyetem a modellváltás eredményeként 2022-ben átkerült a nonprofit szervezetek körébe (6. táblázat).

Míg 2021-ben az átlagbér és a mediánbér nagyjából azonos ütemben nőtt, addig 2022-ben növekedési ütemükben érdemi különbség alakult ki az előbbi javára, azaz nemzetgazdasági szinten a kereseti egyenlőtlenség nőtt. Az alacsonyabb jövedelműek leszakadása a költségvetési szférában volt jelentős, és lényegében ez határozta meg a nemzetgazdasági szintű arányokat is, mivel a 2022. évi keresetkiigazító intézkedések jellemzően az egyébként is magasabb keresetű foglalkozási csoportokat érintették.

6. táblázat: Bruttó átlag- és mediánkereset, szektoronként, 2022

	Létszám		Bruttó átlagkereset		Bruttó medián kereset	
	ezer fő	előző év=100	ezer forint	előző év=100	ezer forint	előző év=100,0
Vállalkozások	2279,3	103,8	501,4	115,6	380,0	115,9
Költségvetési intézmények	608,3	95,8	537,9	120,1	432,4	112,3
Nonprofit szervezetek	213,4	113,8	515,2	123,0	402,5	119,8
Nemzetgazdaság összesen	3101,0	102,8	509,5	116,9	395,2	115,5

Megjegyzés: Közfoglalkoztatottak nélküli adatok

Forrás: KSH–NAV.

Közfoglalkoztatottak nélkül számolva, a teljes munkaidőben foglalkoztatottak fele, több mint másfél millió munkavállaló 2022-ben 395 ezer forint alatti bruttó keresettel rendelkezett, azaz havonta 262 ezer forintnál kevesebb pénz vitt haza.¹⁴

A versenyszféra túlsúlya jellemezte nemzetgazdasági ágak béremelési ütemét jelentősen befolyásolta a minimálbér és a garantált minimálbér változása. Kiemelkedően, 20,2 százalékkal nőtt a bruttó átlagkereset a minimálbéreseket nagy arányban foglalkoztató szállás-helyszolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban, ahol a magas növekedési ütemhez hozzájárult az is, hogy a korona-vírusjárvány idején elbocsátott dolgozókat csak magasabb bérek ígéretével lehetett pótolni. A legnagyobb létszámot foglalkoztató nemzetgazdasági ágban, a feldolgozóiparban 15,4 százalékos keresetemelést valósult meg, és ehhez nagyon hasonló ütem jellemezte a kereskedelmet is (15,7 százalék). Némileg az átlag felett nőtt a bruttó kereset az építőiparban, amiben itt is jelentős szerepe volt a minimálbér 2022. évi emelésének. Az átlagosnál kisebb ütemben nőttek a bruttó bérek a hagyományosan magas kereset jellemezte nemzetgazdasági ágakban, vélhetően azért, mert itt kevésbé volt kényszer az inflációs nyomás ellensúlyozása. A nominális kereset tekintetében továbbra is vezetőnek számító pénzügyi, biztosítási tevékenység nemzetgazdasági ágban 13,1 százalékos növekedés mellett a bruttó átlagkereset 830 ezer forintra változott. Ezt az információ, kommunikáció követte 797 ezer forintos átlagával (15,3 százalékos növekedés), míg továbbra is a villamosenergia-, gáz-, vízellátás nemzetgazdaság ág állt 736 ezer forinttal a 3. helyen – a bruttó átlagkeresetek mindössze 8,7 százalékos növekedésével. A magas 2022. évi növekedési ütem ellenére továbbra is a szállás-helyszolgáltatás, vendéglátás dolgozói kapták a legkisebb bruttó keresetet, a 315 ezer forintos átlag mindössze 20 százalékkal haladta meg a szakképzett

minimálbért. A versenyszférába tartozó nagy állami vállalatok, a Magyar Posta, a MÁV, a Volán és a köz-műszolgáltatók 2022. évi béremelési ütemét a 2021-ben megkötött három évre szóló, összesen 15 százalékos bérnövekedést előírányzó megállapodás határozta meg, míg a minimálbér-emelés nagyobb számú dolgozót csak a Magyar Postánál érintett.

Amint arról a fejezet bevezető részében már érintőlegesen volt szó, a költségvetési szféra dolgozóinak több csoportja részesült 2022-ben jelentős béremelésben, míg mások teljesen kimaradtak ebből, vagy csak kisebb arányú emelést kaptak, ami tovább növelte a szférán belüli már régóta meglévő bérfeszültségeket. A három nagy terület közül a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás 26,6 százalékos bruttó kereset-növekedési üteme volt a legjelentősebb. Ezen belül is a honvédelem (48,9 százalék), közbiztonság, közrend (51,5 százalék), tűzvédelem (61,9 százalék) esetében volt a teljes költségvetési szféra átlagát jelentősen meghaladó a bérkiáramlás. A fegyveres testületek dolgozói januárban 10 százalékos általános illetményemelésben részesültek, amit szeptemberben egy kétlépcsős¹⁵ keresetrendezési megállapodás eredményeként újabb átlagosan mintegy 117 ezer forintos alapilletmény-emelés követett. Emellett a járvány elleni védekezésben játszott szerepük, illetve a határok védelmében tett szolgálatuk elismeréseként februárban hathavi illetményüknek megfelelő jutalomban („fegyverpénz”) is részesültek a testület tagjai. A bírák, ügyészek hároméves illetményemelési megállapodásának utolsó éve 2022 volt. A megállapodás eredményeként a mintegy ötezer érintett illetménye három év alatt 60 százalékkal nőtt, ami 2022-ben 13 százalékos emelést jelentett. Kisebb, de nem általános hatályú bérjavító intézkedések mellett a nemzetgazdasági ág más területein is voltak.

Az egészségügy, szociális ágazat 25 százalékos bruttó kereset-növekedési üteme alig maradt le az előbbi nemzetgazdasági ágétól, viszont ebből az ütemnövekedésből több mint 3 százalékpontot a közfoglalkoztatottak létszámcsökkenése magyarázott. Az utóbbiak nélkül számolva a humán egészségügyi ellátásban

¹⁴ A különböző jövedelemadó-kedvezmények ezt néhány ezer forinttal felfelé módosítják.

¹⁵ Második lépcső: 2024. január.

dolgozók bruttó keresete 21,8 százalékkal, a szociális ellátásban dolgozóké 19,9 százalékkal haladta meg az előző évit. A humán egészségügyben dolgozók közül az orvosok a hároméves bérmegállapodás 2. ütemeként 2022-ben 28,5 százalékos emelésben részesültek, ami így már esetükben 619 ezer forintos kezdő fizetést eredményezett. A 85 ezer szakdolgozó fizetése ennél kisebb mértékben, 21 százalékkal

emelkedett, azaz az orvosok és a szakdolgozók fizetése közötti rés tovább nyílt. Az alacsony, a garantált bérminimumot csak néhány tízezer forinttal meghaladó kezdőfizetés, az életpályamodell hiánya, az orvosok és a szakdolgozói keresetek közötti rés jelentős feszültség forrás, és a permanens létszámhiány miatti munkateher-növekedés mellett esetükben a pályaelhagyás egyik fő oka.

7. táblázat: A teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó kereseteinek alakulása nemzetgazdasági ágak szerint, 2021, 2022

Nemzetgazdasági ág	2021		2022	
	Bruttó átlagkereset forint/fő/hó	Bruttó átlagkereset indexe előző év azonos időszaka = 100 százalék	Bruttó átlagkereset forint/fő/hó	Bruttó átlagkereset indexe előző év azonos időszaka = 100 százalék
Mezőgazdaság	325 640	107,7	379 053	116,4
Bányászat	470 396	111,1	556 731	118,4
Feldolgozóipar	453 457	108,2	523 338	115,4
Energiaipar	676 820	104,6	735 650	108,7
Víz- és hulladékgazdálkodás	392 895	108,2	445 553	113,4
Építőipar	327 395	108,4	379 852	116,0
Kereskedelem	385 192	107,7	445 776	115,7
Szállítás és raktározás	388 647	104,3	456 010	117,3
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	261 633	106,7	314 513	120,2
Információ és kommunikáció	691 164	108,2	796 655	115,3
Pénzügyi szolgáltatás	734 200	106,5	830 036	113,1
Ingatlanügyletek	355 914	110,8	406 637	114,3
Tudományos és műszaki tevékenység	553 027	109,4	642 409	116,2
Adminisztratív szolgáltatás	350 874	107,7	408 211	116,3
Közigazgatás	493 214	105,6	624 526	126,6
Oktatás	398 903	110,2	459 930	115,3
Humán egészségügyi, szociális ellátás	363 829	121,8	454 949	125,0
Művészet és szabadidő	416 954	112,6	479 620	115,0
Egyéb szolgáltatás	312 648	106,5	328 715	105,1
Nemzetgazdaság összesen	425 915	108,9	499 980	117,4
Nemzetgazdaság összesen közfoglalkoztatottak nélkül	435 686	108,7	509 524	116,9
Ebből				
Közigazgatás	504 636	105,4	637 250	126,3
Oktatás	399 558	110,2	460 518	115,3
Humán egészségügyi, szociális ellátás	456 901	121,8	555 100	121,5

Forrás: KSH–NAV.

Keresetükkel való elégedetlenségüknek leginkább hangot adó csoport 2022-ben a közoktatásban dolgozó pedagógusoké volt, akik követeléseiket utcai demonstrációkkal és különböző munkabeszüntetési akciókkal is nyomatékosították.¹⁶ Régi sérelem, hogy a pedagógusok illetményalapja 2014 óta változatlan, az akkori 101 500 forintos minimálbér, így az alacsonyabb kereseti sávba esők, akik körébe beletartoznak még a 3–6 éve tanító mesterszakos diplomával rendelkezők is, alapilletménye a mindenkori garantált bérminimumnak megfelelően nő. 2020 óta az illetményt úgynevezett ágazati bérpótlék egészíti ki, amelynek 10 százalékos mértékét 2022-ben 20 százalékra emelték. Az emelés után egy mesterszakos tanár kezdő fizetése 312 ezer forint lett, ami nettó összegben 207,5 ezer forintot jelent. Bár a kormányzat jogosnak ismerte el az oktatásban dolgozók bérigényét, a helyzet javítását az uniós támogatás beérkezéséhez kötötte. Az oktatás nemzetgazdasági ág 15,3 százalékos bruttó keresetnövekedési üteme csak azért haladta meg érdemben az állami közoktatásban dolgozók átlagosan 9,1 százalékos keresetemelkedését, mert a felsőoktatásban dolgozó mintegy 50 ezer fő a 2021. szeptemberi 15 százalékos emelés után 2022 januárjában újabb 15 százalékos emelést kapott, illetve mert a közoktatásban egyre nagyobb súllyal szereplő egyházi fenntartású és nonprofit intézményeknél dolgozók keresete az átlagot jobban javult.

A társadalombiztosítási járulék és a személyi jövedelemadó kulcsa 2022-ben nem változott, így a kedvezmények, illetve az adó- és járulégmentességek figyelembevétele nélkül számított nettó keresetnövekedés üteme a teljes munkaidős alkalmazásban állók esetében a bruttóéval megegyezően 17,4 százalék volt, ami

nominálisan 332,5 ezer forintos átlagot eredményezett. Mivel a jövedelemadó-mentességben részesülők köre a 25 év alattiakkal bővült, és a keresetek növekedése miatt a családi adókedvezmény címén igénybe vehető összeg is nőtt, a kedvezmények, és mentességek figyelembevételel számított nettó átlagkereset növekedési üteme 18,1 százaléknak felelt meg. Az így számolt nettó átlagkereset mediánja 17,0 százalékkal volt magasabb a 2021. évinél, és 0,9 százalékponttal haladta meg a bruttó mediánkereset növekedési ütemét.

Bár az év egészét tekintve a fogyasztói árindex magas, 14,5 százalékos növekedése mellett a reálkereset még 2,5 százalékkal nőtt, az infláció ütemének felgyorsulása miatt a havi reálkereseti index szeptembertől már negatívba fordult.

A keresetek tekintetében 2022-ben Magyarország uniós pozíciója nem változott. Míg az Európai Unióban 22,9 euró volt az alkalmazásban állók egy órára jutó átlagos bruttó munkajövedelme,¹⁷ Magyarország esetében a mutató értéke 9,1 eurónak, vagyis az uniós átlag 40 százalékának felelt meg. Ennél kevesebbet csak Bulgáriában és Romániában kerestek az alkalmazásban állók. A bruttó nominális adatok összehasonlításánál azonban figyelembe kell venni, hogy az egyes tagországok jövedelemadó-rendszere eltérő, mint ahogy az árstruktúra függvényében a keresetek vásárlóereje is különböző. Annak ellenére, hogy a nemzeti valutában számítva a alkalmazásban állók munkajövedelme 16,4 százalékkal nőtt, a forint leértékelődése miatt euróban számolva ez csak 5,8 százalékos növekedésnek felelt meg. A forint árfolyamának kedvezőtlen alakulása emellett jelentős mértékben járult hozzá a fogyasztói árindex uniós szinten is kiugrónak számító növekedéséhez.

¹⁶ A demonstráció természetesen nem egyszerűen csak a béremlésről szólt, a pedagógusok mellett munkaterheik csökkentését és nagyobb tanszabadságot is követeltek.

¹⁷ Az SNA-, illetve ILO-fogalmak szerinti keresetnek a hazai statisztika munkajövedelem-fogalma felel meg, amely tartalmazza

az olyan kereseten felüli elemeket, mint például a cafeteria-juttatás. 2022-ben a teljes kör esetében a bruttó munkajövedelem 537,5 ezer forintnak felelt meg, 17,2 százalékkal meghaladva így az előző évit.